

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИДАТКІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ: АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Юрій Миколайович ПОЛИВАНИЙ,

*аспірант відділу організації освітньо-наукової
підготовки Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Сучасні виклики національної безпеки вимагають ефективного використання державних ресурсів, спрямованих на забезпечення обороноздатності країни. Одним із ключових аспектів, що впливають на довіру громадян до органів державної влади, є прозорість і підзвітність використання бюджетних коштів. Забезпечення цих принципів у сфері оборони має вирішальне значення для зміцнення демократичних процесів та підвищення ефективності державного управління.

Аналіз чинного законодавства України у сфері контролю за видатками на оборону демонструє, що прозорість та підзвітність у використанні державних фінансів регулюються широким спектром нормативно-правових актів. Основу регулювання складають Конституція України, яка закріплює засади відкритості і публічності в діяльності державних органів, а також Бюджетний кодекс України, що визначає механізми формування та виконання бюджету, включаючи видатки на національну оборону. Законодавство передбачає, що бюджетна інформація має бути доступною громадськості, зокрема, стаття 7 Бюджетного кодексу акцентує увагу на необхідності публічного доступу до відомостей про витрати, у тому числі оборонного характеру. Закон України "Про публічні закупівлі" відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості, регулюючи процедури закупівель товарів, робіт і послуг для оборонної сфери. Система електронних торгів Prozorro є ключовим інструментом у досягненні цього завдання, оскільки забезпечує доступ до інформації про закупівлі у режимі реального часу, що дозволяє громадськості та контролюючим органам здійснювати моніторинг. Однак, у сфері оборони певна частина інформації може бути засекречена, що нерідко стає причиною обмеження прозорості. Одним із важливих механізмів контролю за видатками є діяльність Рахункової палати, яка уповноважена проводити аудит використання державних ресурсів, зокрема в оборонному секторі. Крім того, важливу функцію виконують антикорупційні органи, такі як Національне антикорупційне бюро України, які мають компетенцію розслідувати корупційні злочини, пов'язані з нецільовим використанням коштів у цій сфері. Також Міністерство фінансів, разом із Державною аудиторською службою, відповідає за моніторинг ефективності виконання бюджету. Важливо зазначити, що, попри існування комплексної системи законодавчих актів, прозорість у сфері оборонних видатків часто залишається обмеженою. Однією з ключових проблем є надмірне використання режиму державної таємниці для приховування деталей фінансових операцій, що знижує можливість громадського контролю. Це створює ризики для ефективного управління ресурсами, оскільки обмежується доступність інформації навіть для відповідних наглядових органів. Разом із тим, недостатня координація між різними установами, які відповідають за моніторинг ви-

трат, призводить до дублювання функцій і зниження оперативності контролю.

На нашу думку, Розвиток сучасних інструментів, таких як автоматизовані електронні системи, є перспективним напрямом для вдосконалення механізмів прозорості. Законодавство потребує змін, спрямованих на чітке визначення меж засекречення інформації та оптимізацію процедур звітності. Це дозволить забезпечити більш ефективне використання бюджетних коштів у сфері національної оборони та зміцнити довіру громадян до державних інституцій.

Проблеми забезпечення прозорості використання видатків на національну оборону залишаються актуальними для України в умовах підвищених вимог до ефективності державного управління. Однією з основних перешкод є недостатній рівень деталізації звітності, який обмежує можливості для проведення повноцінного аналізу витрат. Інформація, доступна для громадськості, часто узагальнюється до загальних показників, що ускладнює оцінку ефективності використання ресурсів у конкретних секторах оборони. Такий підхід знижує рівень підзвітності державних органів і створює простір для потенційних зловживань. Додатковою складністю є зловживання нормами, що регулюють державну таємницю. Хоча захист інформації у сфері оборони є виправданим з точки зору національної безпеки, часто засекречується надмірний обсяг даних, який міг би бути доступним для громадського моніторингу без шкоди для інтересів держави. Це значно ускладнює проведення зовнішнього аудиту, знижує рівень прозорості і стає бар'єром для запобігання корупційним діям. Особливою проблемою є недостатня взаємодія між різними органами, відповідальними за моніторинг і контроль за використанням оборонних видатків. Відсутність належної координації між ними призводить до дублювання функцій, затримок у прийнятті рішень і зниження ефективності аудиторських перевірок. Це також ускладнює виявлення порушень та своєчасне реагування на них. Удосконалення законодавства потребує першочергової уваги до оптимізації регулювання щодо державної таємниці. Чітке визначення критеріїв, за якими інформація може бути класифікована як таємна, допоможе уникнути зловживань і забезпечити доступ до необхідних даних для громадського контролю. Важливим кроком є покращення звітності шляхом запровадження більш детальної інформації про витрати, що включає розподіл коштів за основними статтями і проектами. Така практика дозволить проводити глибший аналіз і сприятиме підвищенню довіри до державних органів. Використання сучасних електронних систем моніторингу також є перспективним напрямом вдосконалення. Розширення можливостей таких платформ, як Prozorro, дозволить відображати повний цикл закупівель і витрат, забезпечуючи прозорість на кожному етапі. Це сприятиме не лише виявленню порушень, але й формуванню механізмів запобігання корупції у сфері оборони. Особливу увагу слід приділити посиленню незалежності органів, що здійснюють аудит і розслідування. Забезпечення належного фінансування і гарантій автономії для таких структур підвищить їхню здатність ефективно виконувати свої функції без впливу з боку зацікавлених сторін. Крім того, необхідно розробити механізми, які дозволяють цим органам співпрацювати з громадськістю, залучаючи незалежних експертів до процесу моніторингу. Впровадження зазначених заходів сприятиме створенню більш прозорої і підзвітної системи використання видатків на національну оборону. Це не лише покращить

щити ефективність управління ресурсами, але й посилить довіру громадян до державних інституцій, що є особливо важливим у сучасних умовах.

Отже, прозорість і підзвітність у сфері використання видатків на національну оборону є основою для зміцнення довіри громадян до органів державної влади та ефективного управління ресурсами. Аналіз чинного законодавства свідчить про наявність певного прогресу в цій сфері, однак залишається низка проблем, які потребують вирішення. Вдосконалення механізмів звітності, оптимізація процедур доступу до інформації та посилення незалежності контролюючих органів мають стати ключовими пріоритетами у забезпеченні прозорості використання оборонних видатків.